

**SECTION 22.**

ARCHITECTURE AND CONSTRUCTION

**DOI 10.36074/logos-05.09.2025.044**

## **ТРАНСФОРМАЦІЯ МОНОМІСТ: УРБАНІСТИЧНІ НАРАТИВИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ**

**Діденко Катерина Володимирівна<sup>1</sup>, Гелла Олена Іванівна<sup>2</sup>**

---

**1.** канд. арх., доцент, доцент кафедри основ архітектурного проектування  
*Харківський Національний Університет Міського Господарства  
ім. О.М. Бекетова, Україна*

**ORCID ID: 0000-0003-2567-686X**

**2.** канд. арх., доцент, доцент кафедри основ архітектурного проектування  
*Харківський Національний Університет Міського Господарства  
ім. О.М. Бекетова, Україна*

**ORCID ID: 0000-0001-5659-6411**

---

Для ХХ століття була характерна активна урбанізація, одним із важливих напрямів якої стало створення мономіст. Визначальною ознакою таких міст була наявність містоутворюючого підприємства, яке визначало не лише економічний розвиток, а й соціальну та культурну структуру міста. Мономіста будувалися навколо великих промислових чи енергетичних об'єктів, а їхній розвиток безпосередньо залежав від життєвого циклу цих підприємств.

Важливим аспектом було підвищене фінансування таких міст, оскільки їх зводили відповідно до стратегічних цілей держави. Це передбачало не лише створення високотехнологічних промислових потужностей, а й розвиток якісної інфраструктури, соціальних об'єктів та житлових зон. Урбаністичні наративи їхнього розвитку поєднували індустріальний утопізм як уявлення про місто майбутнього, модерністське планування з мікрорайонною структурою, зеленими зонами та пішохідними маршрутами, а також ідею соціальної інтеграції, коли громада формувалася довкола спільної праці на одному підприємстві.

Яскравим прикладом є Вісагінас у Литві, побудований у 1970-х роках для Ігналінської атомної електростанції. Після розпаду СРСР та закриття АЕС, місто стикнулося з численними викликами, притаманними багатьом пострадянським мономістам. Зокрема з демографічним спадом і стрімким

старінням населення, що створило додаткові соціальні та економічні труднощі для місцевої адміністрації та громади. Також існують проблеми, такі як розрив між владою та мешканцями, відсутність глибокої історії та спірна ідентичність. Вісагінас був і залишається одним із найбільш мультикультурних міст Литви, де, за статистикою, литовці є «меншиною», оскільки з самого початку населення міста формувалося з представників різних регіонів колишнього Радянського Союзу.

З початку 2000-х років Вісагінас активно працює над збереженням своєї мультикультурної ідентичності та сталого урбанізму. Сьогодні місто прагне стати прикладом різноманітного мультикультурного середовища, моделі сталого урбанізму, простору для еко- та повільного життя, платформою для діалогу між минулим, сьогоденням і майбутнім, і для розвитку громадянського суспільства. Його пошуки нової ідентичності та впровадження нових урбаністичних наративів, зокрема завдяки низовим ініціативам, можуть стати важливим прикладом для інших пострадянських міст, які також намагаються адаптуватися до нових реалій та переосмислюють свою ідентичність.

Досвід Вісагінаса свідчить про можливість трансформації мономіста через переосмислення спадщини та пошук нових урбаністичних наративів. Для України, яка має подібну спадщину індустріальних міст-супутників (Енергодар, Южноукраїнськ, Горішні Плавні – колишній Комсомольськ), цей приклад може стати корисним у виробленні стратегій подолання соціокультурної кризи та формуванні нової ідентичності у постіндустріальний період.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Liubimau, S., & Cope, B. (Eds.). (2021). *Re-tooling knowledge infrastructures in a nuclear town*. Vilnius: Vilnius Academy of Arts Press. Вилучено з: <https://vilniusacademy.lt>
- [2] Kavaliauskas, A. (2003). *Visaginas 1972-2002*. Vilnius: Istorijos Fragmentai. Вилучено з: <https://istorijosfragmentai.lt>

